

УДК 633.63.631.531.12

Глеваський В. І., канд. с.-г. наук, доцент кафедри генетики, селекції і насінництва
Білоцерківський національний аграрний університет
e-mail: glevas@ukr.net

ПРОДУКТИВНІСТЬ БУРЯКІВ ЦУКРОВИХ ЗАЛЕЖНО ВІД СОРТОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТА ФРАКЦІЇ НАСІННЯ

Роль насіння в урожайності і якості буряків цукрових дуже висока. Інтенсивна технологія виробництва буряків цукрових зосереджена на високоякісному насінні сучасних високопродуктивних гібридів.

У буряків цукрових дуже сильно проявляється різноякісність насіння, насамперед, за його розмірами. Різноякісність насіння може бути зумовлена як сортовими особливостями, так і умовами вирощування. У межах окремих партій існує пряма залежність між фракціями насіння і масою 1000 штук, енергією проростання, схожістю та вирівняністю.

Метою досліджень було встановити біологічні особливості та продуктивні властивості буряків цукрових залежно від сортових особливостей та фракції насіння. Досліди проводили у 2015–2016 рр. на дослідному полі ННДЦ БНАУ. У польових дослідях облікова площа ділянки становила 25 м², повторність – чотириразова. Схема досліду включала наступні варіанти: 1) Білоцерківський

одн. 45 (сорт) – фракції 4,5–5,5 мм, 3,5–4,5 мм і 3,0–3,5 мм –(контроль); 2) Злука (гібрид) – фракції 4,5–5,5 мм, 3,5–4,5 мм і 3,0–3,5 мм; 3) Константа-(гібрид) – фракції 4,5–5,5 мм, 3,5–4,5 мм і 3,0–3,5 мм.

Результатами досліджень встановлено, що плоди діаметром 3,0–3,5 мм не забезпечили одержання кондиційного дражованого насіння зі схожістю вище 80 %, тому і урожайність склала від 42,4 до 46,3 т/га і збір цукру – від 6,4 т/га до 6,9 т/га.

У варіантах насіння фракцій 4,5–5,5 мм в порівнянні з іншими фракціями була вища лабораторна і польова схожість, що забезпечило вищу урожайності 52,4–55,8 т/га і збір цукру 8,5–9,4 т/га.

Серед варіантів найвища урожайність – 55,8 т/га і збір цукру – 9,4 т/га спостерігається у гібрида Константа насіння фракції 4,5–5,5 мм. Найменша урожайність – 52,4 т/га і збір цукру – 8,2 т/га цієї фракції відмічена у гібрида Злука.

УДК 635.07:635.1/.8

Гненна М. О., старш. наук. співроб.

Бровкін В. В., завідувач сектору

Український інститут експертизи сортів рослин

e-mail: gnenka@ukr.net

ОВОЧЕВІ КУЛЬТУРИ РОДИНИ *CUCURBITACEAE* В УКРАЇНІ (СТРУКТУРА, ЯКІСТЬ, ПЕРЕРобКА)

Овочі – цінний дієтичний продукт. Вони містять увесь комплекс поживних речовин, а саме: вуглеводи, білки, жири, вітаміни, органічні кислоти, мікроелементи.

Низька калорійність овочів набуває особливо значення в останнє десятиліття, перетворившись з недоліку в перевагу, адже саме завдяки цьому вони знаходять широке застосування в лікувальному харчуванні людей з надлишковою масою. Огірки, кабачки та інші представники родини *Cucurbitaceae* містять невелику кількість вуглеводів і корисні при цукровому діабеті.

Аналізуючи Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні (далі – Реєстр) встановлено, що станом на 21.02.2017 підтримують 369 сортів (17,3 % від загальної кількості овочевих культур у Реєстрі). Серед них *Cucumis sativus* L. – 179 (48,5 % від загальної кількості овочевих культур родини *Cucurbitaceae*), *Cucurbita pepo* L.

var. giromontia Duch. – 83 (22,5 %), *Cucumis melo* L. – 51 (13,8 %), *Cucurbita pepo* L. *var. giromontia* Duch. – 28 (7,36 %), *Cucurbita pepo* L. – 17 (4,6 %), *Cucurbita maxima* Duch. – 7 (1,9 %), *Cucurbita pepo var. melopepo* (L.) Harz – 4 (1,1 %).

Найбільший відсоток припадає на *Cucumis sativus* L., сорти якого характеризуються незначним умістом сухої речовини у плодах: від 2,6 % до 5 % – Кантара, Кармінара відповідно. Врожайність сортів варіює від 20 т/га (Маріета) до 140 – 155 т/га (Марджолі, Мадрілен).

Вид *Cucumis melo* L. у Реєстрі представлений високоврожайними сортами Бравура, Портоальто та ін., врожайність яких від 45 т/га до 105 т/га. Вміст цукрів становить 12,8 % (Мірелла, Бравура).

Овочі у ранньовесняний та весняний період споживають у сирому вигляді, для подовження терміну застосовують соління і квашення. Інші

види частіше споживають у їжу після теплової переробки (варка, смаження). Для консервування придатні майже всі види овочевих культур, деякі з них використовують тільки у консерво-

ваному вигляді. Продукти глибинної переробки – це соки, пасти, пюре цукати. Отже, овочі є цінною сировиною для харчової та консервної промисловості.

УДК 631.527.8:633.11*324*

Голик Л. М., канд. с.-г. наук,

Стариченко В. М., канд. с.-г. наук,

Заїка Є. В., канд. с.-г. наук,

Гірко О. В., науковий співробітник

Національний науковий центр «Інститут землеробства НААН»

e-mail: stvas@ukr.net

СТВОРЕННЯ СОРТІВ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ НА СТІЙКІСТЬ ПРОТИ НЕСПРИЯТЛИВИХ ЧИННИКІВ В УМОВАХ ПІВНІЧНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Надійною запорукою отримання стабільних врожаїв є висока морозостійкість та посухостійкість сортів пшениці м'якої озимої. Тільки за 2011–2016 рр. спостерігались несприятливі чинники, що призвели до значного пошкодження та навіть загибелі сортів. Тому створення генотипів, стійких проти біотичних і абіотичних чинників, є невід'ємною задачею для селекції.

У ННЦ «Інститут землеробства НААН» методом гібридизації в останні роки створено вихідний матеріал пшениці м'якої озимої з підвищеною зимо- і посухостійкістю, стійкістю проти вилягання та високою продуктивністю. На його основі вже створено сорти пшениці озимої Краєвид, Щедрівка Київська, Пам'яті Гірка, Кесарія Поліська. Сорт *Краєвид* – інтенсивного типу, універсального використання за сівби на різних агрофонах. Середньостиглий, висота рослин – 70–90 см, стійкий проти вилягання, хлібопекарські якості (залежно від агрофону) добрі та високі, належить до цінної пшениці. Також він мав високу врожайність і у конкурсному сортопробуванні (2014 р.) – 9,29 т/га з прибавкою до стандарту Поліська 90 (+4,06 т/га). У Інституті АПВ Північного Сходу НААН (2014 р.) отримано врожайність 11,2 т/га. Сорт *Щедрівка Київська* – середньостиглий, висота рослин – 79–103 см, стійкий проти вилягання і є цінною пшеницею. За роки станційного випробування (2014–2016 рр.) врожайність варіювала від 7,15 до 8,27 т/га. Сорт пшениці озимої *Пам'яті Гірка*

– середньостиглий, висота рослин – 63–99 см, стійкий проти вилягання, цінна пшениця. Сорт Пам'яті Гірка має расонеспецифічну стійкість проти іржастих хвороб. У 2016 р. врожайність сорту у конкурсному сортопробуванні у ННЦ «Інститут землеробства НААН» склала 8,33 т/га. На Панфільській ДСС за несприятливого для перезимівлі 2013 р. урожайність сорту становила 5,84 т/га, що на 1,18 т/га більше сорту-стандарту Поліська 90. Сорт *Кесарія Поліська* – середньостиглий, висота рослин – 67–102 см, стійкий проти вилягання, цінна пшениця. Врожайність сорту пшениці озимої у 2015 р. залежно від системи удобрення становила від 8,77 до 9,80 т/га, відповідно контроль без добрив – 6,69 т/га. Створено також перспективні сорти, які передано на державне сортопробування – Співанка Поліська, Миролюбна, Водограй, Романівна, Симфонія, Довіра, Полісянка, Заотар, Осяйна, Русява, Престижна. За весняно-літньої посухи 2011 р. на Панфільській ДСС середній рівень урожайності в досліді становив 1,33 т/га. Сорт Водограй за такого посушливого року був найбільш урожайним – 3,05 т/га.

Отже цілеспрямований добір селекційного матеріалу на стійкість проти біотичних і абіотичних чинників упродовж селекційного процесу дозволяє виділити сорти пшениці м'якої озимої, в яких поєднано ознаки високої продуктивності, зимо-псухостійкості, стійкості проти хвороб та вилягання тощо.